

ÜSTÜN ZEKÂLI VE NORMAL ERGENLERİN MÜKEMMELİYETÇİLİK, DEPRESYON VE KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ*

Esra KANLI**

ÖZET

Üstün zekâlı bireylerin aileleri ve eğitimcileri tarafından daha iyi tanınabilmesi için, bu bireylerin kişilik özelliklerinin anlaşılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu sebepten mevcut araştırma, üstün ve normal zihin düzeyinde performans gösteren ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışma İstanbul Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü tarafından “Üstün Zekâlı Çocukların Eğitimi Projesinin” yürütüldüğü T.C. Beyazıt Ford - Otosan İlköğretim Okulu’nda yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubuna adı geçen okulda 5., 6. ve 7. sınıfa devam etmekte olan üstün ve normal zihin düzeyinde performans gösteren toplam 129 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri “Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği”, “Çocuk Depresyon Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Sürekli Kaygı Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Bulgular zekâ düzeylerinin öğrencilerin depresyon, mükemmeliyetçilik ve sürekli kaygı düzeylerini etkilemediğini ortaya koymuştur.

Anahtar sözcükler: Üstün zekâlı çocuklar ve ergenler, depresyon, kaygı, mükemmeliyetçilik

INVESTIGATING THE RELATIONSHIPS BETWEEN PERFECTIONISM, DEPRESSION AND ANXIETY IN GIFTED AND NORMAL ADOLESCENTS

SUMMARY

It is believed that to understand and recognize the gifted students and their characteristics more precisely is meaningful and vital for their families and educators. Because of this the aim of this study is to investigate the relationships between the perfectionism, depression and anxiety levels of gifted and normal adolescents. Descriptive research methodology was used in the study. The study was carried out in T.C. Beyazıt Ford – Otosan Primary School in which a special program is being prevailed with the cooperation of İstanbul University Department of Special Education. 129 (5. , 6. and 7. graders) gifted and normal students were included in the study group. The data of the study was derived from “Multidimensional Perfectionism Scale”, “Children’s Depression Inventory” and “Continuous-State Trait Anxiety. Inventory for Children” and the derived data were analyzed by using SPSS-13.0. The derived data showed that gifted and normal students’ perfectionism, depression and anxiety levels are not significantly different from each other.

Key words: Gifted and normal adolescents, perfectionism, depression, anxiety

* Çalışma Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş. Gör. Uzm., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Üstün Zekâlılar Eğitimi Ana Bilim Dalı., esraKANLI@gmail.com

Sistemli ve etkili bir eğitim öğrencilerin bilişsel olduğu kadar duyuşsal ihtiyaçlarını da karşılamalı ve kişilerin kendi potansiyellerini tam anlamıyla kullanarak kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyen bireyler olmalarına fırsat yaratmalıdır. Eğitim sisteminin belirlenen amaca uygun şekilde örgütlenebilmesi için sistemin içerisinde yer alan ve farklı profiller sergileyen öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal ihtiyaçlarının anlaşarak bunlara göre düzenlemelere gidilmesi bu öğrencilerin ve nihai olarak sistemin başarısı için önem taşımaktadır. Zekâ düzeyleri eğitim sistemi içerisinde yer alan öğrenci profillerini en fazla etkileyen değişkenlerden biri olarak değerlendirilebilir. Zira zekâ düzeyleri kişilerin sadece bilişsel potansiyelleri ile değil duyuşsal, davranışsal kısacası tüm kişilik özellikleri ile ilintilidir.

Üstün zekâli ve yetenekli öğrenciler genellikle akademik başarılarının yüksek olması nedeniyle sistem tarafından desteklenmesi gereken öğrenci grupları arasında görülmemektedir, hâlbuki bu öğrenciler sahip oldukları farklı zihinsel, duygusal ve kişilik özellikleri nedeniyle mutlak surette desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Alan yazında üstün zekâ ve yetenek ile ilgili kabul edilmiş tek ve net bir tanım bulunmamakla birlikte 1972’de yayınlanan Marland Raporunun tanımı yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu tanıma göre üstün zekâli ve yetenekli birey alışılmamış üstün yetenekleri sayesinde yüksek performans gösterebilen bireylerdir. Üstün performans gösteren bireyler bazı yetenek veya özelliklerin biri ya da birkaçının kombinasyonlarını gösterirler. Bu yetenekler arasında genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı veya üretken düşünme, liderlik yeteneği, görsel ve performansa dayalı sanat yeteneği ve psikomotor yetenek sayılabilir (Akt. Kanlı, 2007).

Üstün zekâli çocukların normal akranları ile karşılaştırıldığında zihinsel, sosyal, kişilik ve fiziksel boyutlarda daha farklı bir gelişim süreci içerisinde oldukları alandaki pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Clark, 2007). Üstün zekâli çocuklar sosyal açıdan dış dünyayla etkileşimde olgundurlar. Toplumsal problemleri hissederler, çözüm ararlar, başkalarının ihtiyaçlarına, duygu ve düşüncelerine değer verirler (Silverman, 1993). Fakat üstün zekâli çocukların sosyal gelişiminde bazı çelişkiler de bulunmaktadır. Üstün zekâli çocuklar arasında da her çeşit uyumsuzlukların, davranış problemlerinin ve çeşitli problemlerin olduğu bir gerçektir. Bir yandan araştırmalar üstün çocukların oldukça iyi bir sosyal uyumları olduğunu belirtirken; diğer yandan klinik deneyimler bu uyumlu bireylerin birçoğunun büyük bir yalnızlıktan dolayı acı çektiklerini ve kendi idealleri ile topluma ayak uydurma istekleri arasında içsel bir çelişki yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Silverman, 1993).

Üstün zekâli öğrencilerin yukarıda da kısaca belirtilmiş olan farklı zihinsel ve duyuşsal özelliklerinden dolayı farklı özelliklere sahip olabilecekleri düşünülmektedir. Mesela pek çok eğitimci ve araştırmacı (Parker & Adkins, 1994; Silverman, 1993; Webb, 1994; Rimm & Maas, 1993) üstünlük kavramını mükemmeliyetçilik ile bağlantılandırmıştır. Son yıllarda yapılan bazı çalışmalarda üstün öğrencilerin benlik kaybı (Delilse, 1990), başarısızlık (Reis, 1987), depresyon (Delilse, 1990) ve umutsuzluk-kaygı (Kline & Short, 1991) gibi duygusal çalkantılar yaşadıkları ortaya konulmuştur.

Mükemmeliyetçilik ve Yapısı

Üstün zekâ ve yetenek kavramı gibi mükemmeliyetçilik de tanımlamanın zor olduğu bir kavramdır (Orange, 1997). Mükemmeliyetçilik alanında pek çok çalışma gerçekleştirmiş olan Frost ve arkadaşları (1990) mükemmeliyetçiliği aşırı derecede eleştirel ve kendilik değerlendirmeleriyle ilgili aşırı derecede yüksek standartlar oluşturma eğilimi olarak tanımlamışlardır. Littauer ve Littauer (1997), bireyin kendisine ve diğerlerine yönelik yüksek standartlar belirlemesini ve her şeyin, her zaman düzen içerisinde olmasını istemeyi “mükemmeliyetçilik” olarak tanımlamaktadırlar (Akt. Kırdök, 2004). Rimm (1994) ise mükemmeliyetçiliğin yapısında hataya yer olmadığını ve böyle kişilerin her zaman en iyi sonucu elde etmek istediklerini söyler.

Silverman’a (1993) göre, mükemmeliyetçilik de üstün zekâlı çocukların eş zamanlı olmayan gelişimlerinin bir sonucudur. Zihin bedenden daha hızlı geliştiği için sonuca varma özellikleri ve değerleri yaşlıları ile eş değil, zihinsel açıdan benzerleri ile aynıdır. Asenkronize gelişiminin farkında olan üstün zekâlı çocuk kendine ulaşılması zor ölçütler belirler, ancak henüz bedeni yeteri kadar gelişmiş olmadığı için beynin ihtiyaçlarını karşılayamaz ve böylece cesareti kırılır.

Birçok üstün yetenekli kendilerine ulaşılması zor amaç ve hedefler saptayarak kendilerini mükemmel olmaya zorlarlar. Bu dışsal taleplerden daha çok içsel baskı olarak ortaya çıkar. Oldukça gelişmiş hayal güçlerini kullanarak sıra dışı ürünler ortaya koyma konusunda yönelimlidirler ve yaptıklarını her zaman en mükemmel olanlarla kıyaslarlar. Kendilerine profesyonel standartlar belirlerler ve beceri geliştirme sürecinde sabırsızdırlar (Perrone, 1983). Roberts ve Lovett (1994) üstün zekâlı çocukların mükemmel olma gereksinimi geliştirmelerine sebebiyet veren bir dizi içsel ve dışsal kuvvetle karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Onlara göre üstün öğrenciler mükemmeliyetçilik için sosyal olarak tanılanmış bir standardın varlığını algılamakta ve kendilerini bu kalıba uydurmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra mükemmeliyetçiliği kendi değerlerini ortaya koymalarını ve ispatlamalarını sağlayan bir araç olarak gördüklerini de ifade etmişlerdir. Webb (1994) üstün öğrencilerin biz dizi potansiyel problemle karşı karşıya olduklarını ve bunlardan birinin de mükemmeliyetçilik olduğunu ifade etmiştir. Ona göre üstün öğrencilerin yaklaşık %15-20’si mükemmeliyetçilik nedeniyle yaşamlarının bir döneminde sorun yaşamaktadırlar. Delisle (1990) ise üstün zekâlılarda mükemmeliyetçiliğin duygusal sorunların ve hatta intiharın temel kaynağı olduğunu savunmuş ve mükemmeliyetçi ergenlerin kendi öz değerlerini bireysel başarıları ekseninde algıladıklarını ve her hangi bir başarısızlık ya da yenilginin gururlarını yıkıma uğrattığını iddia etmiştir.

Mükemmeliyetçiliği tanımlamaya ve açıklamaya çalışırken kavramın iki farklı boyutu olduğunu gözden kaçırmamak önemlidir. Son yıllarda sayıları giderek artan sayıdaki araştırmacılar mükemmeliyetçiliğin sağlıklı ve olumlu ve sağlıklı ve olumsuz boyutları olan davranış örüntüleri ile ortaya çıkabileceğini düşünmektedirler (Akt. Chan, 2009). Mesela Adler (1956) kişinin kendi potansiyelini en üst seviyede kullanmaya çalışırken sosyal kaygılara da sahip olmasını sağlıklı olarak nitelemiştir (Akt. Chan, 2009). Bu görüş mükemmeliyetçiliği normal ve nevrotik olarak ikiye ayıran Hamachek’in (1978)

fikirleriyle uyum arz etmektedir. Hamachek'e (1978) göre kişinin daha iyiye ulaşmak için çaba göstermesi olumlu bir kişilik özelliği iken, nevrotik ve/veya obsesif-kompulsif davranışlar eşlik ettiğinde olumsuz bir kişilik özelliği olarak değerlendirilir. Normal ve nevrotik mükemmeliyetçilerin kendi davranışlarına bakış açıları da ciddi farklılıklar göstermektedir. Mesela normal mükemmeliyetçiler düzen ve planlamanın başarıda önemli olduğunu düşünür ve buna kıymet verirler ama aynı zamanda kendilerine başarısız olma ve hata yapma şansı da tanırırlar. Buna karşın nevrotik mükemmeliyetçiler aşırı yüksek standartlara sahiptirler, hatalardan kaçınırlar ve çabalarının hiçbir zaman yeterli olmadığını düşünürler.

Frost ve arkadaşları (1990) ve Hewitt ve arkadaşları (2002) da Hamachek'in görüşlerinden etkilenmişler ve mükemmeliyetçiliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu iddia etmişlerdir. Frost ve arkadaşlarına (1990) göre nevrotik mükemmeliyetçiler neyi doğru yaptıklarıyla değil, neyin yanlış olduğunuyla ilgilenmektedirler. Hewitt ve arkadaşları (2002) ise mükemmeliyetçiliği üç boyutlu bir kavram olarak görmektedirler. Bu boyutlar "kendine karşı mükemmeliyetçilik" (self-oriented), "başkalarına karşı mükemmeliyetçilik" (other-oriented) ve "sosyal düzene tabi olan mükemmeliyetçilik- (socially prescribed)"dir. Hewitt (1989) "kendine karşı mükemmeliyetçilik" ve "sosyal düzene tabi olan mükemmeliyetçilik" arasında her durumda kişinin kendi kendisini suçlaması yönüyle bir bağ olduğunu savunmaktadır (Akt. Bencik, 2006).

Mükemmeliyetçilik ile ilgili tanımlama ve önermeler incelediğinde çok boyutlu mükemmeliyetçilik tanımlarının dahi çoğunlukla mükemmeliyetçiliğin olumsuz taraflarına odaklandığını görmekteyiz. Lakin mükemmeliyetçilik gerçekten olumsuz bir özellik mi sorusu sorgulanmaya değerdir. Pek çok eğitimci rasyonel olmayan yüksek akademik hedeflerin öğrenciler için sağlıksız olduğunu ifade etmektedirler fakat yüksek hedeflerin yüksek başarı ve standartlara sahip üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için gerçekçi olamayacağını veya ulaşılamaz olduklarını söylemenin doğru olmayabileceğini akılda bulundurmak gerekmektedir. Üstünlerin kişilik özelliklerinde mükemmeliyetçilik ile ilgili pek çok olumsuz aktarım yapılmaktadır fakat yine bu noktada bu özelliğin olumlu olabilecek yanları gözden kaçırılmamalıdır. Yukarıda mükemmeliyetçiliğin neden olabileceği olumsuz sonuçlardan bir tanesinin depresyon olabileceği belirtilmişti, araştırmanın amacının daha iyi kavranması adına depresyon kavramının ve üstün bireylerin yaşamındaki yerinin kısaca irdelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Depresyon

Depresyon hafif bir üzüntüden fazla olarak şiddetli bir çaresizlik, suçluluk, umutsuzluk ve değersizlik hissini içermektedir. Depresyonun toplumda sık görülen bir bozukluk olduğu düşünülmektedir. Depresyonun temelinde kişinin daha önceden isteyerek ve severek yaptığı günlük etkinliklere karşı ilgisiz olması ve yaşamdan zevk alamaması durumu bulunmaktadır (Akt. Taycan ve ark., 2006). Depresyonu açıklamaya yönelik olarak birçok teori ortaya atılmasına rağmen genel olarak stres yönelimli modelin tüm teorilere esin kaynağı oluşturduğu belirtilmektedir. Bandura ve arkadaşları (1999) depresyonun ortaya çıkmasında dışsal stres kaynaklarının risk faktörlerini oluşturduğunu belirtmektedirler (Akt. Çelikkaleli, 2010).

Umutsuzluk ve her şeyini kaybetmişlik hissi depresyonu üstünden gelmesi daha da zor bir hale getirmektedir. Depresyondaki bir kişi kendini sürekli depresyondaymış ve depresyonda olacakmış gibi hisseder. Durumunu değiştirecek şeyleri yapabilmek için enerjisi yoktur. Aileler çocuklarının yetişkinler gibi depresyona girmelerine şaşırırlar halbuki yeni doğan ve yürümeye yeni başlayan çocuklar bile depresyona girebilmektedirler. Çocuk ve ergenlerde depresyona; kendini geri çekme, düşük enerji, ilgi daralması, uyku ve yemek problemleri gibi durumlar eşlik edebilmektedir (Webb, Meckstroth, Tolan 1999).

Ailelerin çocukların da depresyona girebileceği gerçeğine ek olarak, depresyondaki çocuğa gerekli ilgi ve yakınlığın gösterilmemesi durumunda gelişme ve büyüme süreçlerinde sorunlar yaşanabileceğinin de bilincinde olmaları gerekmektedir (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994). Ailelerin depresyona karşı bilinçli ve hassas olmaları, depresyonun belirtilerini fark etmeleri ve duruma zamanında müdahale etmeleri açısından son derece önemlidir. Erken müdahale için depresyonu tanımak, belirtilerini bilmek gereklidir. Depresyon her yaş, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durumdaki insanı benzer şekilde etkiler ve benzer belirtiler ortaya çıkarır.

Son yıllarda gençler arasında depresyon belirtileri ve buna bağlı bozukluklar daha sık görülmektedir. ABD’de yapılan bir araştırmada 15-24 yaşları arasındaki gençlerin ölüm nedenleri arasında üçüncü sırayı intiharın aldığı belirlenmiştir. İntihar girişimlerinin en çok görüldüğü grupların ise alışılmadık derecede yaratıcı bireyler, kaliteli ve başarılı okullara başvuranlar ve notları yaşlıtlarına oranla daha yüksek olan bireyler oldukları tespit edilmiştir (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994).

Bu bulgular, üstün yetenekli çocukların zihinsel potansiyellerinin daha gelişmiş olmasından dolayı sorun yaşamayacakları ve depresyona giremeyecekleri görüşünü çürütmektedir. Hatta bazı araştırmacılar üstün yeteneklilerin depresyona girme olasılıklarının normal yaşlıtlarından daha yüksek olduğunu düşünmektedir (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994; Silverman, 1993). Üstün yeteneklilerin depresyona girme eğilimlerinin normal yaşlıtlarından farklı olmadığını iddia eden araştırmacılar da vardır (Cross, Cassady ve Miller, 2006).

Genel kanının aksine üstün zekâli ve yetenekli bireyler sahip oldukları özelliklerinden dolayı depresyona girme riskini taşımaktadırlar. Üstün zekâli ve yeteneklilerin karmaşık ve üst düzey düşünme yetenekleri onların farklı düşüncelerinin temelini oluşturduğu kadar farklı hissetmelerine de sebebiyet vermektedir. Üstün yetenekli çocukların kendilerine özel duygusal ihtiyaçlarına cevap vermek, bu çocukların sağlıklı duygusal ve sosyal gelişim evreleri yaşamaları açısından önemlidir (Silverman, 1993). Üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişim evrelerindeki aksaklıklardan kaynaklanacak depresyon gibi duygusal travmaları önlemek veya atlatmak için neler yapılması gerektiğinin bilincinde olmak gereklidir.

Buescher ve Higham (2007), 11-15 yaşları arasındaki üstün yetenekli ergen öğrencilerin, sahip oldukları yeteneklerin doğal sonuçları olan mükemmeliyetçilik, rekabet, akranları tarafından soyutlanma, yeteneklerini değerlendirme konusunda gerçekçi olmayan

beklentilere sahip olma, yetenekleri hakkında gelen karışık mesajlar ve aile ve okul tarafından başarıyı elde etmeleri için yapılan yoğun baskıdan dolayı, duygusal ve sosyal problemler yaşayabileceklerini düşünmektedirler. Bu duygusal problemler de onların depresyona girmelerine neden olabilir.

Webb, Meckstroth ve Tolan'a (1994) göre depresyonun üstün zekâli ve yetenekli bireylerdeki genel belirtileri düşük enerji düzeyi, ilgi alanlarında azalma ve daralma, aşırı yeme veya iştah kaybı, uyku bozuklukları, çalışmalar ve/veya ilgi alanları ile ilgili motivasyonsuzluk, nedensiz korku duyma, yorgunluk, yıkıcı ve otoriteye karşı davranışlar sergileme, sosyal iletişim sorunları, arkadaş ilişkilerinden sorunlar, konsantrasyon bozukluğu, unutkanlık, güven kaybı, ölüm korkusu, olaylara karşı aşırı hassasiyet geliştirme, şikayet ve suçluluk duygusudur.

Uzmanlara göre depresyonun üstünlerde gözlenen üç çeşidi vardır (Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994):

a) Yüksek ahlaki standartlar, sorumluluk alma, alınan sorumlulukları yerine getirme ve başarılı olma konularında yüksek standartlar belirleme arzusundan kaynaklanan depresyon. Üstün bir gencin ifade ettiği şu cümle bu konuya örnek teşkil etmektedir:

“Üzgünüm çünkü ideallerimi gerçekleştirmeyi çok istiyordum.

- Ne ideali?; - Hiç! Gerçeğe dönüştüremeyeceğim o kadar çok hedef var ki...”

b) Dışlanmışlık ve diğer insanlar tarafından kabul edilmemekten kaynaklanan depresyon. Üstün zekâli ve yetenekli bireyler diğer insanların onları “her şeyi başaran üstün yaratıklar olarak gördüklerine inanabilirler”. Böyle düşündükleri için de hep diğerlerinin onlardan ne beklediklerine, neyi kabul etmeye eğilimli olduklarına takılırlar. Kendilerini kabul ettirebilmek için onları mutlu etmeye çalışabilir ya da kendilerini tamamen soyutlayabilirler.

c) Varoluşçu depresyon. Webb'e göre (2007) üstün yetenekli öğrenciler, var oluşçu depresyona girme konusunda yaşlılarına oranla daha büyük risk altındadırlar. Bu depresyonun kaynağı, insanlığın var oluşu ve yaşama amacıyla ilgili ölüm, özgürlük, anlamsızlık ve yalnızlık gibi temel konular ve sorunlar hakkındaki endişelerden kaynaklanır.

Kaygı

Alan yazında yapılan çeşitli araştırmalarda mükemmeliyetçilik kavramının depresyonu tetikleyebileceği belirtilirken, depresyonunun bir başka nedeni de yüksek stres ve kaygı düzeyleri olarak ifade edilmektedir. Kaygı kavramı ile ilgili çalışmalar 1940'lı yılların sonunda başlamış ve o günden bu tarafa sayıları giderek fazlalaşmıştır. Her ne kadar üzerinde görece uzun bir süredir çalışılsa da başlangıç aşamasında kaygı kavramı da tıpkı üstün zekâ veya mükemmeliyetçilik gibi tam bir kavram tanımına erişmemiştir. Başlangıçtaki çalışmaların bazıları kaygıyı bir kişilik özelliği olarak değerlendirmiş

bazıları ise kaygının geçici bir durum olduğunu kabul etmiştir (Sekmenli, 2000). Cattel ve Sehler ilk defa kaygının belirgin iki özelliğini tanımlayarak, kaygıyı durumluluk ve sürekli kaygı olarak ikiye ayırmış ve bu başlıklar altında incelemiştir (Akçalı, 1991). Durumluk kaygı bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği öznel korku olarak tanımlanırken, sürekli kaygı bireylerin kaygı yaşantılarına olan yatkınlıkları bağlamında açıklanmıştır (Öner & Le Compte, 1985).

Sullivan kaygıyı bir insanın güvenliğinin gerçek ya da gerçek olmayan bir tehditle karşıtlığı zaman yaşadığı duygu olarak açıklamaktadır. Kaygı yıkıcı özelliği ile insanların diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurmasını engelleyen faktörlerin başında gelmektedir. Kaygı yoğunluğunun arttığı oranda kişinin düşünceleri bozulur ve buna bağlı olarak da ilişkilerinde problemler yaşar. Çok yüksek düzeyde olmayan kaygı ise kişinin sorgulamasına ve yaşamını değerlendirmesine fırsat yaratabilir, bu bağlamda Sullivan kaygının (kontrollü olduğu müddetçe) kişinin yaşamında eğitici bir etkisinin de olabileceğini varsaymaktadır (Akt. Geçtan, 1993).

Varoluşçu yaklaşımın önemli temsilcilerinden biri olan May ise kaygının iki farklı rolde bulunacağını düşünmektedir. Olumlu yönüyle kaygı insanın kendini tedirgin eden durumlarla yüzleşmesini sağlayarak yaşamına etki eder. Olumsuz yönüyle acı ve umutsuzluk veren kaygı, yeni deneyim ve imkanlardan kaçınıp kendini engelleyerek sınırlı bir çerçevede yaşamayı içerir. İkinci durum yaşanmamış imkanları içerir ve dar bir var oluş biçiminin benimsenmesine yol açar. Bu çağımızdaki pek çok kişinin sorunudur (Geçtan, 1993).

Kaygı kavramına ilişkin yaklaşım ve açıklamaların incelenmesi kavramın bireyi tehdit eden ve hoş olmayan bir duygu olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu durumdaki bireyin karar verme, sorumluluk yüklenme, karşılaşılan problemlerle baş etme ve imkanları değerlendirme anlamında sorunlar yaşadığı görülmektedir (Sekmenli, 2000).

Alan yazında üstün ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerini inceleyen az sayıda nicel çalışma bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili yorumlar, çoğunlukla vaka çalışmalarına veya küçük gruplarla yapılan çalışmalara dayalı olarak yapılmaktadır. Parker ve Adkins de (1995) alandaki ampirik bilginin eksikliğine işaret etmiş ve üstünlerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin belirlenmesi için yapılan nicel çalışmaların sayısının artırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bilgilerden hareketle mevcut araştırmanın amacını üstün zekâli ve normal ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve varsa farklılıkların hangi grup lehine olduğunun bulgulanması içermektedir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmada özel bir grup olan üstün zekâli ve yetenekli bireyler normal zihin düzeyindeki akranlarıyla karşılaştırılmaktadır. Bir özel grup çalışması yapılması dolayısıyla çalışmada evren ve örneklem tayinine gidilmemiş ve araştırma bir çalışma

grubuyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubuna İstanbul Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol gereği eğitime devam eden ve üstün zekâlı öğrencileri normal yaşlılarından ayırmadan karma bir eğitim programı benimseyen bir pilot okul olan Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulu öğrencilerinden 57 5. sınıf, 30 6. sınıf ve 42 7. sınıf olmak üzere toplamda 129 öğrenci dahil edilmiştir. Bunların 57'si kız, 72'si erkektir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 55'i üstün zihin düzeyinde performans gösterirken 74'ü normal zihin düzeyinde performans göstermektedir. Çalışma grubundaki öğrencilerin sınıf, zekâ ve cinsiyetlerine göre frekans dağılımları Tablo 1.ve Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin sınıflara, zekâ düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı

	5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf	
	n	%	n	%	n	%
N=129						
Kız	26	45,6	12	21,1	19	33,3
Erkek	31	43,1	18	25,0	23	31,9
Üstün	20	36,4	17	30,9	18	32,7
Normal	37	50,0	13	17,6	24	32,4

Tablo 1'de görüldüğü gibi 5.sınıfa devam eden 57 öğrenci bulunmaktadır. 57 öğrencinin 26'sı kız, 31'i ise erkektir. 5. sınıfa devam eden 20 üstün öğrenci bulunurken normal zihin düzeyinde performans gösteren öğrenci sayısı 37'dir. 6. sınıfa devam eden 20 öğrenci bulunmaktadır. 20 öğrencinin 12'si kız, 18'i ise erkektir. 6. sınıfa devam eden 17 üstün öğrenci bulunurken normal zihin düzeyinde performans gösteren öğrenci sayısı 13'tür. 7. sınıfa devam eden 42 öğrenci bulunmaktadır. 42 öğrencinin 19'u kız, 23'ü ise erkektir. 7. sınıfa devam eden 18 üstün öğrenci bulunurken normal zihin düzeyinde performans gösteren öğrenci sayısı 24'tür.

Tablo 2. Öğrencilerin zekâ düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı

	Kız		Erkek		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
N=129						
Üstün	21	38,2	34	61,8	55	100
Normal	36	48,6	38	51,4	74	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi 129 kişiden oluşan çalışma grubundaki 55 üstün zekâlı öğrencinin 21'i kız iken, 36'sı erkektir. Normal zihin düzeyinde performans gösteren 74 öğrencinin ise 34'ü kız iken, 38 tanesi erkektir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çok boyutlu mükemmeliyetçilik ölçeği, çocuk depresyon ölçeği ve sürekli kaygı ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın verileri 2008-2009 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında toplanmıştır.

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği. Frost ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen FMPS (Frost Multidimensional Perfectionism Scale) “hatalara aşırı ilgi” (9 soru), “kişisel standartlar” (6 soru), “ailesel beklentiler” (25 soru), “ailesel eleştiri” (6 soru), “davranışlardan şüphe” (5soru) ve “düzen”(6 soru) alt ölçeklerinden oluşan 35 maddelik, 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik işlemleri Smith Koleji bayan öğrencileri üzerinde yapılmış ve ölçeğin toplam içsel güvenilirliğinin .90 olduğu, alt ölçeklerinin güvenilirliğinin .77 ile .93 arasında değiştiği belirtilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Özbay ve Mısırlı Taşdemir (2003) tarafından değişik Fen Liselerinde okuyan 489 (162 kız, 327 erkek) öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Testin güvenilirliği maddeler arası iç tutarlılık yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve alfa değerinin genel ve alt testler için .63 ile .87 arasında değiştiği bulunmuştur. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .83; yarıya bölme güvenilirlik katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik ölçeğinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 35 madde için .88 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk Depresyon Ölçeği. Çocuk depresyon ölçeği Koavacs tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte Beck Depresyon Envanteri esas alınmakla birlikte, çocukluk depresyonuna özgü okul durumu, arkadaş ilişkisi gibi alanlarla ilgili sorular da eklenmiştir. Ölçek 6-17 yaş arasındaki çocuklara uygulanmakta ve toplamda 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam puan kesim noktası 19’dur. Toplam puanın yüksek oluşu, depresyon düzeyinin ya da şiddetinin yüksekliğini gösterir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .86, dört hafta arayla yapılan test-tekrar güvenilirliği ise .72 olarak hesaplanmıştır (Akt. Savaşır ve Şahin, 1997). Mevcut çalışmada çocuk depresyon ölçeğinin cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk Sürekli Kaygı Ölçeği. Çocuklarda kaygı yatınlığı anlamına gelen sürekli kaygıyı ölçmek amacıyla Spielberger (1973) tarafından geliştirilmiştir (Akt. Özgüven, 1994). Sürekli Kaygı Ölçeği, yirmi maddeden oluşmaktadır ve çocuktan kendini genellikle nasıl hissettiğini değerlendirip, maddede verilen durumun oluş sıklığına göre en uygun seçeneği belirtmesi istenir. Her durumun “hemen hemen hiç”, “bazen”, ve “sık sık” olmak üzere belirlenmiş üç seçeneği bulunmaktadır. Sürekli kaygı ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 60 iken en düşük puan 20’dir.

Çocuk Sürekli Kaygı Ölçeği’nin Türkçe uyarlama çalışması Özusta (1995) tarafından yapılmış ve ölçek 9-12 yaşları arasında 298 kız, 317 erkek olmak üzere toplam 615 çocuğa uygulanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .81 bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik çalışması altı hafta arayla uygulanmış ve korelasyon .65 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada sürekli kaygı ölçeğinin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Çalışma grubunun dağılımının normalliğini test etmek üzere yapılan Kolmogorov - Smirnov testi sonucunda, çalışma grubunun normal dağılım sergilemediği bulunmuştur. Bu nedenle verilerin analizinde non-parametrik istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel sonuçların sınanmasında anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı düzeylerinin zekâ değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere non-parametrik Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı puanlarının zekâ değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları

		<i>Soru sayısı</i>	<i>N</i>	<i>S.T.</i>	<i>S.O.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
CDÖ	Üstün	27	55	59,94	3296,50	1756,500	-1,328	,184
	Normal	27	74	68,76	5088,50			
ÇSKÖ	Üstün	20	55	65,70	3613,50	1996,500	-,184	,854
	Normal	20	74	64,48	4771,50			
ÇBMÖ	Üstün	35	55	61,18	3365,00	1825,000	-1,000	,317
	Normal	35	74	67,84	5020,00			

Tablo 3’den de anlaşıldığı gibi, öğrencilerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı düzeylerinin zekâ değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann-Whitney U testinin sonuçlarında ÇDÖ için gözlenen 1756,5; ÇSKÖ için gözlenen 1996,5 ve ÇBMÖ için gözlenen 1825,00 U değerleri .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bir başka deyişle bu çalışmada zekânın mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerini etkilemediği bulgulanmıştır.

Tablo 4. Mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları

		Soru sayısı	N	S.T.	S.O.	U	z	p
CDÖ	Kız	27	57	57,41	3272,50	1619,500	-2,053	,040
	Erkek	27	72	71,01	5112,50			
ÇSKÖ	Kız	20	57	57,11	3255,50	1602,500	-2,134	,033
	Erkek	20	72	71,24	5129,50			
ÇBMÖ	Kız	35	57	56,64	3228,50	1575,500	-2,261	,024
	Erkek	35	72	71,62	5156,50			

Tablo 4’den de anlaşıldığı gibi, öğrencilerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann-Whitney U testinin sonuçlarında ÇDÖ için gözlenen 1619,500; ÇSKÖ için gözlenen 1602,500 ve ÇBMÖ için gözlenen 1575,500 U değerleri .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bir başka deyişle cinsiyetin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerini etkilediği bulgulanmıştır. Kızlar ve erkekler arasında gözlenen anlamlı farklılığın hangi cinsiyetin lehine olduğunu görmek için grupların tanımlayıcı değerleri incelenmiştir. Buna göre ÇDÖ’de kızların puan ortalamaları 10,49 iken erkeklerin puan ortalamaları 13,58 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ÇSKÖ’de kızların puan ortalamaları 33,61 iken erkeklerin puan ortalamaları 36,88 olarak hesaplanmıştır. ÇBMÖ’de kızların puan ortalamaları 76,78 iken erkeklerin puan ortalamaları 83.94 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre üç ölçekte de erkeklerin puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu bu bağlamda erkeklerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerinin çalışma grubundaki kız öğrencilerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5. Mükemmeliyetçilik, Depresyon ve Sürekli Kaygı Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

N=129	Gruplar	N	S.O.	Kaykare	Sd	p
ÇDÖ	5. sınıf	57	60,41	3,374	2	,185
	6. sınıf	30	61,58			
	7. sınıf	42	73,67			
ÇSKÖ	5. sınıf	57	66,03	1,215	2	,545
	6. sınıf	30	58,63			
	7. sınıf	42	68,15			
ÇBMÖ	5. sınıf	57	70,68	2,938	2	,230
	6. sınıf	30	64,48			
	7. sınıf	42	57,67			

Tablo 5’den de anlaşılacağı gibi, ÇDÖ, ÇSKÖ ve ÇBMÖ toplam puanlarının sıralamalar ortalamalarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda sınıf gruplarının sıralamalar ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu sonuç buldukları sınıf seviyelerinin öğrencilerin depresyon, kaygı ve mükemmeliyetçilik düzeylerini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin zekâ puanları ile mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonuçları

N=129	Zekâ	ÇDÖ	ÇSKÖ
Zekâ			
ÇDÖ	,064		
ÇSKÖ	-,016	,779**	
ÇBMÖ	,021	,390**	,473**

** .01 düzeyinde anlamlı ilişki vardır.

Tablo 6’ dan da anlaşıldığı gibi, Öğrencilerin zekâ puanları ile mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı puanları arasındaki ilişki Pearson Çarpım Moment Korelasyonu analizi yapılarak incelenmiştir (Tablo.6). Elde edilen bulgular sonucunda zekâ ile mükemmeliyetçilik, depresyon ve sürekli kaygı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat incelenen değişkenlerin kendi aralarında ilişkili oldukları gözlenmiştir. Buna göre depresyon puanları ile sürekli kaygı ve mükemmeliyetçilik puanları arasında .01 düzeyinde ve sürekli kaygı puanları ile mükemmeliyetçilik puanları arasında yine .01 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin var olduğu gözlenmiştir.

Tablo 7’ de de görüldüğü üzere Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeğinin alt boyut puanlarının zekâ değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edildiğinde ölçeğin toplam puanı ile zekâ arasındaki sonuca benzer bir sonuç ile karşılaşılmıştır. Ölçeğin ailesel eleştiri dışındaki bütün alt boyutlarının puan ortalamalarının zekâ değişkeninden bağımsız olduğu gözlenmiştir. ÇBMÖ’nin ailesel eleştiri alt boyut puanlarının zekâ düzeylerine göre değiştiği ve gözlenen 1573,00 U değerinin. 05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Puan ortalamalarının hangi grup açısından daha yüksek olduğu sorgulandığında ise üstün zihin düzeyinde performans gösteren bireylerin ailesel eleştiri puan ortalamalarının normal zihin düzeyinde performans gösteren bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 7. Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği alt boyut puanlarının zekâ değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları

N=129		<i>Soru sayısı</i>	<i>N</i>	<i>S.T.</i>	<i>S.O.</i>	<i>U</i>	<i>z</i>	<i>p</i>																																																																		
Düzen	Üstün	35	55	67,25	3699,00	1911,000	-,592	,554																																																																		
	Normal	35	74	63,32	4686,00				Hatalar	Üstün	35	55	62,74	3450,50	1910,500	-,594	,553	Normal	35	74	66,68	4934,50	D. Şüpheli	Üstün	35	55	59,24	3258,00	1718,000	-1,515	,130	Normal	35	74	69,28	5127,00	Beklenti	Üstün	35	55	65,75	3616,50	1993,500	-,198	,843	Normal	35	74	64,44	4768,50	Ailesel eleştiri	Üstün	35	55	56,60	3113,00	1573,000	-2,219	,027	Normal	35	74	71,24	5272,00	Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081	Normal
Hatalar	Üstün	35	55	62,74	3450,50	1910,500	-,594	,553																																																																		
	Normal	35	74	66,68	4934,50				D. Şüpheli	Üstün	35	55	59,24	3258,00	1718,000	-1,515	,130	Normal	35	74	69,28	5127,00	Beklenti	Üstün	35	55	65,75	3616,50	1993,500	-,198	,843	Normal	35	74	64,44	4768,50	Ailesel eleştiri	Üstün	35	55	56,60	3113,00	1573,000	-2,219	,027	Normal	35	74	71,24	5272,00	Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081	Normal	35	74	60,06	4444,50										
D. Şüpheli	Üstün	35	55	59,24	3258,00	1718,000	-1,515	,130																																																																		
	Normal	35	74	69,28	5127,00				Beklenti	Üstün	35	55	65,75	3616,50	1993,500	-,198	,843	Normal	35	74	64,44	4768,50	Ailesel eleştiri	Üstün	35	55	56,60	3113,00	1573,000	-2,219	,027	Normal	35	74	71,24	5272,00	Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081	Normal	35	74	60,06	4444,50																								
Beklenti	Üstün	35	55	65,75	3616,50	1993,500	-,198	,843																																																																		
	Normal	35	74	64,44	4768,50				Ailesel eleştiri	Üstün	35	55	56,60	3113,00	1573,000	-2,219	,027	Normal	35	74	71,24	5272,00	Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081	Normal	35	74	60,06	4444,50																																						
Ailesel eleştiri	Üstün	35	55	56,60	3113,00	1573,000	-2,219	,027																																																																		
	Normal	35	74	71,24	5272,00				Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081	Normal	35	74	60,06	4444,50																																																				
Standart	Üstün	35	55	71,65	3940,50	1669,500	-1,747	,081																																																																		
	Normal	35	74	60,06	4444,50																																																																					

TARTIŞMA

Alan yazında üstün zekâli ve yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerini belirleyerek bu değerleri üstün ergenlerin normal akranlarıyla karşılaştıran ampirik çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Mevcut çalışmada belirtilen çalışma grubu için bu ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır. Üstün zekâ ve yeteneklilik pek çok sosyo-duygusal sorunla ilişkilendirilmiştir, mevcut çalışmadaki değişkenler bunlardan sadece bazılarıdır. Yapılan çalışmanın bulguları genel kanının aksine üstün zekâli ve yetenekli ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri bakımından normal akranlarından farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bir başka deyişle zekâ bu çalışmada bireylerin sosyo-duygusal sorunlar yaşamasının bir nedeni olarak bulgulanmamıştır. Ayrıca çalışmanın sonuçlarına göre bulunan sınıf seviyesi öğrencilerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeylerine etki etmezken cinsiyet değişkeninin sonuçları farklılaştırdığı gözlenmiştir. Bulgulara göre erkek öğrencilerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı skorları kız

öğrencilerin skorlarından anlamlı şekilde yüksektir. Çalışma sonucunda edinilen bir başka önemli bulgu da, mükemmeliyetçilik ölçeğinin alt boyutlarının incelenmesi sonucu karşılaşılan durumdur. Bu bağlamda ÇBMÖ'nin toplam skoru açısından üstün ve normal ergenler arasında bir fark bulgulanmadığı halde ölçeğin alt boyutlarından biri olan "ailesel eleştiride" üstün öğrencilerin skorları ile normal öğrencilerin skorları arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Üstün zekâli ve yetenekli bireylere yönelik özellikle sosyal çevre kaynaklı yüksek ve hatta zaman zaman aşırı olan beklentiler göz önünde bulundurulduğunda bu sonucun sebeplerini anlamak kolaylaşmaktadır.

Alan yazında bu kavramlarla yapılan çalışmaların sonuçları farklılıklar göstermektedir. Her ne kadar pek çok uzman üstün zekâ ve mükemmeliyetçilik arasında olumsuz sonuçlara sahip bir çağrışım kursa da mevcut çalışmanın sonuçlarında bu bulgu desteklenmemiştir. Parker ve Mills (1996) akademik anlamda yetenekli 600 altıncı sınıf öğrencisini 418 akranıyla çok boyutlu bir mükemmeliyetçilik ölçümü kullanarak karşılaştırdığı çalışma da mevcut çalışmanın bulgularını desteklemiştir. Parker ve Mills çalışmalarının sonucunda her iki grubun toplam mükemmeliyetçilik skorları arasında bir farka rastlamamışlardır. Bu fark üstün öğrencilerin uyumlu mükemmeliyetçilik (örn. yüksek standartlara sahip olma) skorlarının daha yüksek olduğunu ama aynı durumun uyumsuz mükemmeliyetçilik (örn. sahip olduğu yüksek standartlar ile performansı arasındaki farktan dolayı kaygı ve stres yaşama) için gözlenmediğini ortaya koymuştur. Fakat LoCicero ve Ashby (2000), Parker ve Mills'in çalışmalarında üstün ve normal öğrenciler arasında mükemmeliyetçilik skorları arasında bir fark bulamamış olmalarının nedenlerinden birinin araştırmacıların temelde patolojik mükemmeliyetçiliği ölçmeyi hedefleyen Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeğini kullanmış olmalarının olabileceğini belirtmektedir. Bu ölçek mevcut çalışma da kullanılmış ve Parker ve Mills tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları ile tutarlı bulgulara erişilmiştir.

LoCicero ve Ashby (2000) 83 üstün zekâli ve yetenekli öğrenciyi 112 normal akranıyla mükemmeliyetçilik açısından karşılaştırmış ve üstün öğrencilerin uyumlu mükemmeliyetçilik skorlarının normal akranlarından daha yüksek iken uyumsuz mükemmeliyetçilik skorlarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçlar üstün zekâli öğrencilerin mükemmeliyetçiliği olumsuz bir kişilik özelliği olarak taşımadıklarını ortaya koymuştur.

Olszewski-Kubilius, Kulieke ve Krasney (1988), üstün zekâli ve yetenekli öğrencilerin kaygı düzeylerinin akranlarından daha düşük düzeyde olduklarını bulguladıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Yüksek kaygı düzeyinin olumsuz mükemmeliyetçilik ve depresyon ile ilişkili olduğu düşünülürse, üstün öğrencilerin bu çalışmada da bulgularında üzere normal akranlarından farklı düzeylerde kaygı seviyelerine sahip olmamaları onların depresyon ve mükemmeliyetçiliğin olumsuz yanlarına daha yatkın olduğu iddialarını (örn. Dorry, 1994; Maxwell, 1995) desteklemektedir.

Bartell ve Reynolds (1986), 4. ve 5. sınıfa devam eden bir grup üstün zekâli ve yetenekli öğrenciyi benlik saygısı ve depresyon değişkenleri üzerinden normal akranları ile karşılaştırdıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada mevcut araştırmada da

kullanılan Çocuk Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın bulguları üstün öğrencilerin benlik saygısı ve depresyon düzeyleri bakımından normal yaşlılarından farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuç mevcut araştırmanın sonuçları ile tutarlılık arz etmektedir. Ayrıca Bartell ve Reynolds araştırmalarında sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerini karşılaştırdıklarında bu çalışmada da tekrarlanan bir bulguya erişmişlerdir, şöyle ki üstün zekâli erkek öğrencilerin depresyon düzeyleri üstün zekâli kız öğrencilerden daha yüksek değerlere sahiptir. Bartell ve Reynolds tarafından yapılan çalışmada mevcut araştırmada erişilmeyen bir bulgu da ortaya çıkmıştır, bu araştırmada öğretmenlerinin yaptıkları değerlendirmelere göre 5. sınıf öğrencileri 4. sınıf öğrencilerinden daha yüksek depresyon skorları almıştır lakin mevcut çalışmada sınıf seviyelerinin depresyon düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu sonuç kullanılan ölçme araç ve yöntemleri dahilinde değerlendirilmelidir zira sınıf düzeylerine göre bulguların bu farklılık kullanılan ölçeğin sonucu değil öğretmen değerlendirmeleri sonucunda elde edilen bir bulgudur.

Berndt, Kaiser ve Aalst (1982), tarafından yapılan ve 248 üstün zekâli ergenin depresyon düzeylerini ayrıntılı şekilde inceleyen araştırmada kısmen farklı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kendini gerçekleştirme başaramamış olan üstün ergenlerin depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu ve suçluluk, düşük benlik saygısı, öğrenilmiş çaresizlik gibi önemli semptomların öne çıktığı gözlenmiştir. Ayrıca genel olarak üstün zekâli ergenlerin sosyal açıdan daha içe dönük olduklarını gözlemlemişlerdir. Bu sonuç her ne kadar mevcut çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmüyor gibi görünse de temellerinde var olan olgular önemlidir. Mevcut çalışmada üstün ergenlerin depresyon düzeyleri sadece tek bir ölçek kullanılarak belirlenmiş ve normal akranlarıyla karşılaştırılmıştır. Lakin alan yazında da sıklıkla belirtildiği gibi üstün zekâli olmak tek başına olumsuz mükemmeliyetçilik, depresyon .vb. gibi sorunların tek nedeni olamayacağı gibi üstün zekâli bireylerin bu gibi duygusal çalkantılara karşı salt üst düzey düşünme becerileri gereği daha güçlü savunma mekanizmaları geliştirecekleri ve baş etme yeteneklerinin daha fazla olacağı da tam olarak doğru değildir. Bir başka deyişle üstünlük tek başına bir sorun kaynağı olmadığı gibi, çevresinden gerekli desteği göremeyen ve doğru şekilde rehberlik edilmeyen üstün zekâli bir bireyin de sadece sahip olduğu bilişsel potansiyel ile bütün problemleri alt edemeyeceği bir gerçektir. Bu sebepten üstünlük bir sorun kaynağı olarak görülmemeli lakin bu yapılırken üstün bireylerin ihtiyaç duyduğu akademik ve duygusal rehberlik fırsatları da mutlak surette kendilerine sunulmalıdır.

Sonuç olarak, üstün zekâli ve normal zihin düzeyinde olan ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri incelendiğinde, üstün zekâli öğrencilerin belirtilen değişkenlerin hiçbirinde normal akranlarından farklılaşmadıkları ve zekâ düzeyi ile belirtilen değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı değişkenlerinin kendi aralarında anlamlı ilişkilere sahip olduğu gözlenmiştir. Ki bu da insanın duygusal süreçlerinin birbirlerini etkilediği gerçeği düşünüldüğünde beklenen bir sonuçtur bunların yanı sıra bu araştırmada cinsiyet değişkeninin sonuçları etkilediği ve erkek öğrencilerin belirtilen değişkenler bazında kız öğrencilere göre daha yüksek skorlar aldığı bir anlamda daha fazla risk taşıdığı bulgulanmıştır. Tüm bu sonuçlara dayanılarak aşağıdaki önerileri getirmek mümkündür.

Mevcut araştırmaya benzer bir araştırmanın daha büyük bir örnekleme yapılması, elde edilen bulguların genellenebilmesi adına daha yararlı olacaktır. Mevcut araştırmadaki rnekleme T.C. Beyazıt Ford Otosan İlköğretim Okulunda okuyan öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Bu ğrenciler, farklılaştırılmış bir eğitim programı dahilinde eğitim almaktadırlar. Farklılaştırılmış olarak sunulan bu eğitim programının en önemli derslerinden bir tanesi ‘‘Sosyal – Duygusal Gelişim’’ i desteklerken bir diğeri yaratıcılık üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca çalışmanın yürütüldüğü okulun öğrencileri karma sınıflarda eğitimlerine devam etmektedirler bu bağlamda üstünlük onlar için bir yalnızlaşma nedeni değildir. Aynı zamanda aldıkları farklı derslerin eğitim programlarının içeriği gereği farklılıklarını tanıma ve kabullenme ve onları daha iyi şekilde kullanma üzerine eğitimler almaktadırlar. Bu bağlamda, araştırmanın özel eğitim almayan üstün ve normal zekâlı çocukların bulunduğu bir örnekleme yinelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akçalı, F. Ö. (1991). *Kaygı seviyesinin empatik beceriye etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bartell, B. P. ve Reynolds, W. M. (1986). Depression and self-esteem in academically gifted and nongifted children: A comparison study. *Journal of School Psychology*, 24 (1), 55-61.
- Bencik, S., (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Berndt, D. J., Kaiser, C. F. ve van Aalst, F. (1982). Depression and self-actualization in gifted adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 38 (1), 142-150.
- Buescher, T. M. ve Higham, S. (2007). Helping Adolescents Adjust to Giftedness. Erişim: 22 Şubat2011, http://www.sengifted.org/articles_social/BuescherHigham_HelpingAdolescentsAdjust.shtml
- Chan, D. W. (2009). Productive and oppressive perfectionism perfectionism and goal orientations among chinese gifted students in Hong Kong. *Roeper Review*, 31, 9-17.
- Clark, B. (2007). *Growing up gifted*. (7th edt.), New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Cross, T.L., Cassady, J. C. ve Miller, K. A. (2006). Suicide ideation and personality characteristics among gifted adolescents, *The Gifted Child Quarterly*, 50/4, 295-357.
- Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin yetkinlik inançları ile depresyon, benlik saygısı, iç-dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi.
- Delisle, J. R. (1990). The gifted adolescent at risk: Strategies and resources for suicide prevention among gifted youth. *Journal for the Education of the Gifted*, 13(3), 212-228.
- Dorry, George W. (1994). The perplexed perfectionist. *Understanding Our Gifted*, 6 (5), 2, 12-13.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468.
- Geçtan, E. (1993). *İnsan Olmak*. !3. Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15, 27–33.
- Hewitt, P.L., Caelian, C.F., Flett, G. L., Sherry, S. B., Collins, L., & Flynn, C. A. (2002). Perfectionism in children: Associations with depression, anxiety and anger. *Personality and Individual Differences*, 32, 1049-1061.
- Kanlı, E. (2007). Fen ve teknoloji öğretiminde probleme dayalı öğrenmenin üstün ve normal zihin düzeyindeki öğrencilerin erişti, yaratıcı düşünme ve motivasyon düzeylerine etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kline, B. & Short, E. (1991). Changes in emotional resilience: Gifted adolescent females. *Roeper Review*, 13 (3), 118-121.
- LoCicero, K. A.; Ashby, J. S. (2000). Multidimensional perfectionism in middle school age gifted students: A comparison to peers from the general cohort, *Roeper Review*, 02783193, Apr2000, Vol. 22, Issue 3
- Maxwell, E. (1995). The changing developmental needs of the *gifted*: Birth to maturity, 1730. In *Serving gifted and talented students: A Resource for school personnel*. (Eds.). Judy L. Genshaft, Marlene Bireley, Constance L. Hollinger.
- Orange, C. (1997). Gifted students and perfectionism. *Roeper Review*, 20(1).
- Olszewski-Kubilius, P.M., Kulieke, M. J., & Krasney, N. (1988). Personality dimensions of *gifted* adolescents: A review of the empirical literature. *Gifted Child Quarterly*, 32, 347-352.
- Öner, N. & Le Compte A. (1985). Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, No: 333, İkinci Baskı, İstanbul.
- Parker, W. D., & Adkins, K. K. (1995). Perfectionism and the gifted. *Roeper Review*, 17 (3), 173-175.
- Parker, W. D., & Mills, C. J. (1996). The incidence of perfectionism in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40 (4), 194-199.
- Perrone, P. A. (1983). Giftedness: A personel-social phenomenon, *Roeper Review*, 6(2), 63-65. *Psychology*, 15, 27–33.
- Reis, S. (1987). We can't change what we don't recognize: Understanding the special needs of gifted females. *Gifted Child Quarterly*. 31(2), 83-88.
- Rimm, S. & Maas, C. (1993). Gifted kids have feelings too. *Gifted Child Today*, 16(1), 20-24.

- Rimm, S.B. (1994). *Keys to parenting gifted child*. Hauppauge, NY: Barron's Educational Series, Inc.
- Roberts, S. M., & Lovett, S. B. (1994). Examining the AF in gifted: Academically gifted adolescents' physiological and affective responses to scholastic failure. *Journal for the Education of the Gifted*, 17 (3), 241-259.
- Sekmenli, T. (2000). Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Silverman, L.K. (1993). Social development, leadership and gender issues. L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the Gifted and Talented* (s.291-329). Love Publishing Company: Denver.
- Taycan, O. ; Kutlu, L. ; Çimen, S. ; Aydın, N. (2006). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerde depresyon ve tükenmişlik düzeyinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry* 2006; 7:100-108.
- Webb, J. (1994). Nurturing social-emotional development of gifted children. *The Council for Exceptional Children*, Reston, VA.
- Webb, J. T.(2007). Existential depression in gifted individuals. Erişim: 22 Şubat 2011 [http://www.sengifted.org/articles_counseling/Webb_Existential DepressionInGiftedIndividuals.shtml](http://www.sengifted.org/articles_counseling/Webb_Existential_DepressionInGiftedIndividuals.shtml)